

Dawid Kaszuba

Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej
ul. Ciepłaka 1c, 41-300 Dąbrowa Górnicza
e-mail: dawkas@op.pl

POLICJA TYPEM BIUROKRACJI WEBEROWSKIEJ W ZARZĄDZANIU

Streszczenie. Według Maxa Webera, biurokracja, obejmująca wszystkie aspekty życia, od nauki, przez oświatę i rządzenie, jest warunkiem istnienia społeczeństwa racjonalnego. Choć Weber w swoich rozważaniach na temat biurokracji nie odnosi się wprost do formacji policyjnej, to można zauważyć duże podobieństwo biurokratycznej formy pracy urzędnika, w jego wizji, do instytucji policyjnej. Autor w artykule *Policja typem biurokracji Weberowskiej w zarządzaniu* podnosi kwestię zbieżności obrazującej aktualny aspekt prawny policji, który wpisuje się w pogląd Maxa Webera na temat idealnego funkcjonowania biurokracji w zarządzaniu. Nie ogranicza się przy tym tylko do samej instytucji Policji, ale wskazuje również podobieństwo do innych formacji o charakterze mundurowym.

Słowa kluczowe: Policja, biurokracja Weberowska, Policja w zarządzaniu, Policja typem biurokracji.

POLICE AS A TYPE OF WEBERIAN BUREAUCRACY IN MANAGEMENT

Abstract. According to Max Weber, bureaucracy, which covers all aspects of life, from science through education and governance, is a prerequisite for the existence of a rational society. Although Weber in his deliberations on the bureaucracy does not refer directly to the police force, you would notice a strong resemblance bureaucratic forms of official in his vision for the institution of police. The author in the article *Police as a type of Weberian bureaucracy in management* raises the issue of convergence illustrating the current legal aspect of the police, which is part of Weber's view on the perfect functioning of the bureaucracy in management. He does not talk only about Police, but also shows similarities to other uniformed formations.

Keywords: the police, weberian bureaucracy, police in management, police as a type of bureaucracy.

Wprowadzenie

Max Weber w swojej działalności naukowej zajmował się szeregiem dziedzin, takich jak: socjologia, filozofia, religioznawstwo, ekonomia, organizacja i zarządzanie. Był człowiekiem o nieprzeniknionym umyśle i szerokich perspektywach naukowych. Mocno związany był z nurtem administracyjnym, jaki wyodrębnił się w ramach szkoły klasycznej nauki o zarządzaniu. Człowiekiem, który najbardziej starał się przybliżyć sylwetkę Webera światu, był między innymi Karl Jaspers. Pisał on o nim z podziwem, można stwierdzić, że niemalże z uwielbieniem: „Max Weber nie nauczał filozofii; on był filozofią”¹. Wśród szeregu jego osiągnięć i niewątpliwego wpływu na wiele dziedzin życia i pól naukowych najważniejszym osiągnięciem była teoria władzy i koncepcja organizacji biurokratycznej. Przy czym władza definiowana była przez niego jako prawdopodobieństwo, iż pewne lub wszystkie polecenia pochodzące z określonego źródła znajdą posłuch w określonej grupie, dając możliwość podporządkowania swojej woli zachowań innych osób².

Biurokracja Weberowska

Weber wyróżniał trzy typy władzy:

- tradycyjną,
- charyzmatyczną,
- legalną.

Pierwsza wynika z nienaruszalności odwiecznych obyczajów występujących w danej społeczności. Druga jest związana z osobistym oddaniem przywódcy. Trzecia czerpie z wiary podwładnych w to, że przepisy i normy prawne są prawomocne, a osoby wykonujące władzę mają stosowne uprawnienia³. Wskazane typy, według ich autora, są modelami idealnymi, które w czystej postaci nie występują. Gdyby analizować przykłady różnych osób sprawujących władzę, można byłoby wskazać na występujące cechy charakterystyczne dwu lub wszystkich trzech typów. Weber uważał, że każdy z trzech typów władzy

¹ K. Jaspers, Max Weber, *Politikier-Forscher-Philosoph*, 3. Auf. Munchen 1958, s. 65.

² M. Dołhasz, J. Fudaliński, M. Kosala, H. Smutek, *Podstawy zarządzania, koncepcje – strategie – zastosowania*, PWN, Warszawa 2009, s. 29.

³ M. Weber, *Gospodarka i społeczeństwo – zarys socjologii rozumiejącej*, PWN, Warszawa 2002, s. 692.

dla właściwego i sprawnego działania wymaga odpowiedniego aparatu administracyjnego. Pojęcie organizacji zdefiniował on jako funkcjonowanie tegoż aparatu i uznał, że najbardziej racjonalną jej formą jest biurokracja czysta, czyli monokratyczna. Ma ona zastosowanie w przypadku władzy legalnej.

Biurokracja czysta charakteryzuje się hierarchiczną strukturą organizacyjną, podziałem pracy wewnątrz administracji, trwałymi przepisami w sprawie merytorycznego załatwiania spraw, doбором pracowników według kwalifikacji oraz oddzieleniem spraw stanowiska pracy od osobistej własności i spraw osób, które zajmują te stanowiska. Według Maxa Webera, wielkie organizacje mają zawsze charakter biurokratyczny, choć sam, tworząc tą teorię, nie był nominalnym autorem pojęcia „biurokracja”. Termin ten ukuł niejaki Monsieur de Gournay w 1745 roku ze słowa „biuro”, w znaczeniu gabinetu i stołu do pisania, wywodzącego się od greckiego czasownika „rządzić”. Zatem „biurokracja” to rządy urzędników. Pierwotnie stosowano to określenie wyłącznie do urzędników państwowych, ale z czasem stopniowo zaczęto posługiwać się nim w odniesieniu do wielkich organizacji w ogóle⁴. Można również powiedzieć, że biurokracja to także procedury i zadania związane z danym systemem administrowania, np. państwem lub organizacją formalną, oraz ludzie zajmujący się administrowaniem⁵. S. Andreski twierdzi, że terminu biurokracja używa się w czterech różnych znaczeniach. Jego zdaniem biurokracja to:

- zbiór ludzi pełniących funkcje administracyjne w sposób zgodny z opisem Webera,
- sieć relacji, która tych ludzi wiąże,
- władza, którą posiadają jako grupa,
- różne rodzaje złego funkcjonowania maszyny administracyjnej.

Wszystkie te cztery rozumienia występują we współczesnej literaturze socjologicznej, jednak zdaniem Andreskiego mówiąc o biurokracji, należy mówić jedynie o trzecim z wymienionych czterech znaczeń, czyli, wtedy gdy „władza administratorów jest większa niż jakiegokolwiek innej grupy przywódców lub ludzi obdarzonych autorytetem”⁶.

Samo pojęcie od początku swojego istnienia spotykało się z nieprzychylnością środowisk naukowych i nie tylko. De Gournay określał rosnącą władzę urzędników mianem „choroby zwanej biuromanią”. Francuski powieściopisarz Honore de Balzac nazywał biurokrację „gigantyczną władzą pigmejów”. Nie trudno zauważyć analogię do dzisiejszych czasów, kiedy to w przypadkach mniej lub bardziej uzasadnionych również poddaje się strukturę administracyjną państwa, nie tylko polskiego, negatywnym ocenom, wskazując na niewłaściwy wpływ biurokracji na sprawność funkcjonowania instytucji prywatnych,

⁴ A. Giddens, Socjologia, PWN, Warszawa 2008, s. 369.

⁵ G. Marshall (red.), Słownik socjologii i nauk społecznych, PWN, Warszawa 2008, s. 31.

⁶ S. Andreski, Maxa Webera olśnienia i pomyłki, PWN, Warszawa 1992.

ale również i państwowych. Często w mediach spotkać możemy określenia wskazujące na biurokrację jako pewnego rodzaju hamulec wszelkich zmian i usprawnień instytucjonalnych i ogólnopaństwowych. Niemniej jednak wśród skrajnych ocen dostrzec możemy również krytykę całego aparatu administracyjnego (biurokratycznego) jak i pracowników instytucji administracyjnych, którzy nieraz wskazywani są jako winowajcy wszelkich niepowodzeń czy też usprawiedliwienie niewiedzy obywatelskiej.

Abstrahując od obecnych ocen systemu administracyjnego i towarzyszącemu jej systemowi biurokratycznemu, wskazać należy, iż w rozwoju biurokracji Max Weber dostrzegł różne zagrożenia. Naukowiec zauważał zarówno pozytywne, jak i negatywne aspekty tego zjawiska, w nim jednak nieuchronną przyszłość społeczeństwa nowoczesnego. Według Webera biurokracja, obejmująca wszystkie aspekty życia, od nauki, przez oświatę i rządzenie, jest warunkiem istnienia społeczeństwa racjonalnego⁷.

Podstawowym elementem Weberowskiej biurokracji jest urzędnik. Cechy takiego urzędnika to:

1. Osobista wolność i mianowanie na stanowisko na podstawie umowy⁸.
2. Sprawowanie władzy mu powierzonej zgodnie z bezosobowymi prawami i traktowanie wykonywania powierzonych mu zadań jako swojego obowiązku urzędowego.
3. Stanowisko i rodzaj pracy urzędnika zależą od jego kwalifikacji.
4. Praca administracyjna jest głównym zajęciem urzędnika (nie może być to praca dorywcza).
5. Za swoją pracę otrzymuje regularne wynagrodzenie, perspektywę dożywotniego zatrudnienia oraz ciągłego awansu.

Zdaniem naukowca, każdy urzędnik uwikłany w biurokratyczny model zarządzania jest ściśle określany przez swoje stanowisko. Nie liczą się tu jego cechy osobowości, charakteru, ale zdobyte i potwierdzone dyplomami i tytułami kwalifikacje. Urzędnik nie jest również właścicielem swoich narzędzi pracy ani stanowiska. Pracownik na zasadzie kontraktu wykonuje określone obowiązki, za co dostaje wynagrodzenie pieniężne, które jest jego podstawowym lub jedynym źródłem utrzymania. Co warte zauważenia, płaca urzędnika nie zależy od jego osiągnięć i wykonanych zadań, lecz od stanowiska, jakie zajmuje w hierarchii i ewentualnie od odpowiedniej wyслуги lat. Max Weber podkreślał fakt otrzymywania stałego uposażenia, a to powinno zależeć od pewnego stopnia odpowiedzialności. Zwracał uwagę, że wszystkie rodzaje wyposażenia urzędników w możliwość przyznawania im świadczeń i pożytków w naturze

⁷ A. Giddens, Socjologia.

⁸ M. Weber, *Gospodarka i społeczeństwo...*, s. 696. Weber wprost wskazywał na urzędników biurokratycznych, którzy w czystej postaci biurokracji musieli być mianowani przez wyższą instancję. Brak tego podstawowego wymogu wobec urzędnika był wskazywany przez Webera jako niezachowanie czystej biurokratycznej „figury”.

prowadzą zwykle do rozluźnienia biurokratycznego mechanizmu, a zwłaszcza osłabienia hierarchicznego podporządkowania. Mocno akcentował również na kwestie zabezpieczenia na starość w formie emerytury, którą to uważał za właściwą cechę godnej pracy urzędniczej⁹. Wprost także podnosił nastawienie urzędnika, odpowiednio do hierarchicznego uporządkowania organów, na pewną „karierę”, od niższych, mniej ważnych i gorzej opłacanych stanowisk do wyższych. Zdaniem M. Webera, przeciętni urzędnicy domagają się naturalnie mechanicznego ustalenia warunków awansowania, jeśli nie w hierarchii urzędów, to przynajmniej zwiększenia pensji, wedle zasady „starszeństwa”, ewentualnie, przy rozwiniętej instytucji egzaminów fachowych, z uwzględnieniem oceny otrzymanej na egzaminie fachowym, która czasem tworzy oddziałujący przez całe życie *character indelebilis* urzędnika¹⁰. Dostrzec tutaj można mocno socjalne podejście Webera, który w zabezpieczeniu finansowym idealnego urzędnika upatrywał jego właściwej efektywności w wykonywanych przez niego zadaniach. Relacje między urzędnikami mają ponadto charakter bezosobowy, a stosunki służbowe zachodzą między stanowiskami, nie osobami. Zadaniem aparatu administracyjnego jest dostrzeganie i nagradzanie osiągnięć urzędnika poprzez awans i inne formy nagród. Dodatkowo podlega on stałemu monitoringowi i kontroli działań. Według Maxa Webera urzędnik musi również być świadom, które sytuacje powinien rozwiązywać w zakresie swoich kompetencji, a które leżą poza tym obszarem i należy je przekazać innej osobie. Nie ma tu znaczenia prywatna wiedza pracownika, lecz dostosowanie się do norm, które w pewnych zakresach regulują, kto danym przypadkiem powinien się zajmować, szukając rozwiązania¹¹. Zdaniem Webera, istnieją dwa podstawowe rodzaje decyzji, jakie pracownik administracji podejmuje. Pierwsze dotyczą właśnie wyboru zadań do realizacji zgodnie z zajmowanym stanowiskiem i posiadanymi kompetencjami. Drugie natomiast wyborem środków do realizacji tych zadań. Bardzo istotne jest, że w gestii urzędnika leżą właśnie tylko te dwa rodzaje decyzji. Nigdzie nie uwzględnia się, aby pracownik decydował, czy zadanie jest słuszne.

Policja a biurokracja wg Maxa Webera

Choć Max Weber w swoich rozważaniach na temat biurokracji nie odnosi się wprost do formacji policyjnej, to można zauważyć duże podobieństwo biurokratycznej formy pracy urzędnika, w jego wizji, do instytucji policyjnej. Podobieństwo pojawia się już przy podstawowej formie zatrudnienia funkcjonariusza publicznego – policjanta – gdzie zasadniczą formą jest mianowanie na

⁹ M. Weber, *Gospodarka i społeczeństwo...*, s. 698.

¹⁰ Tamże, s. 699.

¹¹ G. Ritzer, *Klasyczna teoria socjologiczna*, Zysk i S-ka Wydawnictwo, Poznań 2004, s. 167.

dane stanowisko służbowe¹². Obecnie w formacjach mundurowych, takich jak wojsko, Policja, Straż Graniczna, Straż Pożarna i inne, mianowanie jest podstawową i w zasadzie najważniejszą formą zatrudniania funkcjonariuszy. Oprócz niej wymieniamy również kwestię powołania na stanowisko służbowe, które najczęściej jest stanowiskiem kierowniczym. Mianowanie lub powołanie na stanowisko służbowe jest uzależnione od posiadanego przez policjanta wykształcenia, uzyskania określonych kwalifikacji zawodowych, a także stażu służby w Policji. W szczególnie uzasadnionych przypadkach Komendant Główny Policji, czyli najwyższy przełożony wszystkich policjantów w kraju – za wyjątkiem Ministra Spraw Wewnętrznych – może wyrazić zgodę na mianowanie na stanowisko służbowe policjanta, także w służbie przygotowawczej, przed uzyskaniem przez niego kwalifikacji zawodowych oraz stażu służby, wymaganych na tym stanowisku, przy spełnieniu wymagań w zakresie wykształcenia¹³. Kwalifikacje zawodowe policjant jest obowiązany uzyskać przed mianowaniem na stałe. Warunkiem uzyskania kwalifikacji zawodowych niezbędnych do mianowania na stanowisko służbowe jest ukończenie przez policjanta:

1. szkolenia zawodowego podstawowego,
2. szkolenia zawodowego dla absolwentów szkół wyższych,
3. Wyższej Szkoły Policji.

Zatem, odnosząc powyższe formy zatrudnienia do Weberowskiej koncepcji biurokracji i roli w niej urzędnika, niewątpliwie można dostrzec duże podobieństwo. Podobne wnioski można wysnuć, odnosząc się do kolejnej cechy „Weberowskiego” urzędnika. Otóż sprawowanie władzy mu powierzonej zgodnie z bezosobowymi prawami i traktowanie wykonywania powierzonych mu zadań jako swojego obowiązku urzędowego również wpisuje się w typ tej biurokracji. Zgodnie z tą cechą, funkcjonariusz Policji ustawowe zadania winien realizować zgodnie z obowiązującymi przepisami i wypracowanymi procedurami. Obowiązkowość urzędowa w tym zakresie jest aż nadto uwypuklona w ustawie szczególnej dotyczącej tej grupy zawodowej. Na podkreślenie szcze-

¹² Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, Dz. U. 1990, nr 30, poz. 179, art. 28 mówi, że stosunek służbowy policjanta powstaje w drodze mianowania na podstawie dobrowolnego zgłoszenia się do służby. Mianowanie może nastąpić: 1) na okres służby przygotowawczej lub kandydackiej, 2) na okres służby kontraktowej, 3) na stałe. Początek służby liczy się od dnia określonego w rozkazie o mianowaniu funkcjonariusza Policji.

¹³ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, Dz. U. 1990, nr 30, poz. 179, art. 29 – Osobę przyjętą do służby w Policji mianuje się policjantem w służbie przygotowawczej na okres 3 lat. Po upływie okresu służby przygotowawczej policjant zostaje mianowany na stałe. W szczególnie uzasadnionych przypadkach przełożony, o którym mowa w art. 32 ust. 1, z wyłączeniem komendanta powiatowego (miejskiego) Policji, może skrócić okres służby przygotowawczej policjanta albo zwolnić go od odbywania tej służby. W razie przerwy w wykonywaniu przez policjanta obowiązków służbowych, trwającej dłużej niż 3 miesiące, przełożony może przedłużyć okres jego służby przygotowawczej.

gólnego charakteru i roli wykonywanej w służbie społecznej, przed podjęciem służby, policjant składa ślubowanie, które następuje według roty: „Ja, obywatel Rzeczypospolitej Polskiej, świadom podejmowanych obowiązków policjanta, ślubuję: służyć wiernie Narodowi, chronić ustanowiony Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej porządek prawny, strzec bezpieczeństwa Państwa i jego obywateli, nawet z narażeniem życia. Wykonując powierzone mi zadania, ślubuję pilnie przestrzegać prawa, dochować wierności konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej, przestrzegać dyscypliny służbowej oraz wykonywać rozkazy i polecenia przełożonych. Ślubuję strzec tajemnic związanych ze służbą, honoru, godności i dobrego imienia służby oraz przestrzegać zasad etyki zawodowej”¹⁴.

Kolejnym elementem stycznym pomiędzy typem biurokracji Weberowskiej a Policją jest fakt, że stanowisko i rodzaj pracy urzędnika zależą od jego kwalifikacji. Tak też wygląda możliwość realizowania obowiązków służbowych przez policjanta na gruncie polskim. Służbę w Policji może pełnić obywatel polski o nieposzlakowanej opinii, który nie był skazany prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, korzystający z pełni praw publicznych, posiadający co najmniej średnie wykształcenie oraz zdolność fizyczną i psychiczną do służby w formacjach uzbrojonych, podległych szczególnej dyscyplinie służbowej, której gotów jest się podporządkować, a także dający rękojmię zachowania tajemnicy stosownie do wymogów określonych w przepisach o ochronie informacji niejawnych. Przyjęcie kandydata do służby w Policji następuje po przeprowadzeniu postępowania kwalifikacyjnego, mającego na celu ustalenie, czy kandydat spełnia warunki przyjęcia do służby w Policji, oraz określeniu jego predyspozycji do pełnienia tej służby. Zrozumiałym jest, że dalsze odpowiednie stanowiska w hierarchicznej strukturze organizacji policyjnej może zajmować funkcjonariusz posiadający odpowiednie kompetencje. Będą one dotyczyły zarówno wiedzy, jak i umiejętności wymaganych na poszczególnych stanowiskach, w tym stanowiskach kierowniczych. Można stwierdzić, że cały system sprawnego oraz skutecznego zarządzania organizacją policyjną oparty jest, podobnie jak w organizacjach o charakterze niemilitarnym, na funkcjonariuszach posiadających odpowiednie kompetencje, gdyż zarządzanie sprawne i skuteczne staje się dzisiaj strategiczną siłą każdej organizacji, niezależnie od jej specyfiki oraz miejsca w strukturze gospodarki narodowej (państwa)¹⁵.

Następną cechą zbliżającą Policję do typu biurokracji weberowskiej jest fakt, że praca administracyjna jest głównym zajęciem urzędnika (nie może być to praca dorywcza). W tym zakresie istnieje wiele obostrzeń uniemożliwiających policjantom i funkcjonariuszom innych instytucji (np. żołnierzom w czyn-

¹⁴ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, Dz. U. 1990, nr 30, poz. 179, art. 27.

¹⁵ J. Penc, Oceny pracownicze a efektywność kierowania, *Policja. Kwartalnik kadry kierowniczej Policji*, nr 4/2008.

nej służbie, funkcjonariuszom Straży Granicznej, celnikom, funkcjonariuszom Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, funkcjonariuszom CBA i innym) podejmowanie dodatkowego zatrudnienia, gdzie wykonywanie obowiązków służbowych jest, w zasadzie, głównym źródłem dochodu¹⁶. Policjant nie może podejmować zajęcia zarobkowego poza służbą bez pisemnej zgody przełożonego, ani wykonywać czynności lub zajęć sprzecznych z obowiązkami wynikającymi z ustawy lub podważających zaufanie do Policji. Funkcjonariusz jest obowiązany złożyć oświadczenie o swoim stanie majątkowym, w tym o majątku objętym małżeńską wspólnością majątkową, przy nawiązywaniu lub rozwiązywaniu stosunku służbowego lub stosunku pracy, corocznie oraz na żądanie przełożonego właściwego w sprawach osobowych. Oświadczenie to powinno zawierać informacje o źródłach i wysokości uzyskanych przychodów, posiadanych zasobach pieniężnych, nieruchomościach, udziałach i akcjach w spółkach prawa handlowego, a ponadto o nabytym przez tę osobę albo jej małżonka od Skarbu Państwa, innej państwowej osoby prawnej, gminy lub związku międzygminnego mieniu, które podlegało zbyciu w drodze przetargu. Oświadczenie to powinno również zawierać dane dotyczące prowadzenia działalności gospodarczej oraz pełnienia funkcji w spółkach prawa handlowego lub spółdzielniach, z wyjątkiem funkcji w radzie nadzorczej spółdzielni mieszkaniowej¹⁷.

Max Weber w teorii biurokracji mocno argumentował również potrzebę regularnego wynagrodzenia za wykonywane zadanie, wskazywał na perspektywę dożywotniego zatrudnienia oraz ciągłego awansu urzędnika. Kwestia ta także odnosi się do policjanta, który realizując swoje zadania, uzależniony jest od hierarchicznego systemu funkcjonowania instytucji policyjnej. Kwestia kariery jest elementem zasadniczym, umożliwiającym pobudzenie do działania w obszarach wykonywanych zadań, ale również wskazującym na konieczność ciągłego podnoszenia swoich kompetencji w organizacji. Oczywiście jest, że czym wyższe stanowisko, tym wyższe uposażenie policjanta, podobnie jak to ma miejsce pośród innych grup dyspozycyjnych. Prawo do uposażenia powstaje z dniem mianowania policjanta na stanowisko służbowe. Z tytułu służby poli-

¹⁶ Dla zobrazowania sytuacji materialno-prawnej wskażę możliwość podejmowania dodatkowego zajęcia zarobkowego przez żołnierza WP: Żołnierzowi zawodowemu nie wolno podejmować pracy zarobkowej i prowadzić działalności gospodarczej. Za pracę zarobkową uważa się pracę świadczoną osobiście: 1) w ramach stosunku pracy; 2) na podstawie innego tytułu, jeżeli praca jest wykonywana przez okres dłuższy niż jeden miesiąc. Dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz zawodowy zajmuje stanowisko służbowe, może zezwolić żołnierzowi na wykonywanie pracy zarobkowej lub prowadzenie działalności gospodarczej, jeżeli: 1) nie koliduje to z wykonywaniem zadań służbowych przez żołnierza; 2) wpływa na podwyższenie jego kwalifikacji; 3) nie narusza prestiżu żołnierza zawodowego; 4) prowadzona działalność gospodarcza lub działalność podmiotu, u którego będzie świadczona praca, nie dotyczy wyrobów, o których mowa w przepisach w sprawie klasyfikacji wyrobów obronnych oraz dostaw, robót budowlanych i usług przeznaczonych na zamówienie jednostek wojskowych.

¹⁷ Ustawa o Policji... art. 62.

cyjant otrzymuje jedno uposażenie i inne świadczenia pieniężne odpowiednio do hierarchicznego uporządkowania organów, na pewną „karierę”, od niższych, mniej ważnych i gorzej opłacanych stanowisk do wyższych.

Kolejnym istotnym elementem, wielokrotnie podnoszonym, jest hierarchiczność, zwłaszcza biurokratyczna, która jasno rozdziela rolę podwładnych i przełożonych realizujących swoje obowiązki o charakterze biurokratycznym. Bezspornie Policja – podobnie jak armia – jest instytucją biurokratyczną o strukturze hierarchicznej¹⁸, a co za tym idzie – o specyficznej formie zarządzania. Analizując to zagadnienie, z uwagi na znikomą literaturę w przedmiocie Policji jako instytucji biurokratycznej, ale uznając silne powiązanie z formacją wojskową, poprzez analogię można stwierdzić, iż hierarchia stanowisk w wojsku różni się od innych hierarchii biurokratycznych tym, że wyraźnie odzwierciedla rozbięcie na warstwy społeczne. Szerzej cecha biurokratyczna Policji polskiej określa typ wewnętrznych zależności istniejących w tej instytucji. Termin „instytucja biurokratyczna”, jako znaczenie w ujęciu socjologicznym, zakłada istnienie:

1. Podporządkowania wyłącznie pionowego, z dołu do góry.
2. Hierarchii stanowisk i stopni z prawem awansowania wyłącznie z góry w dół.

Powyższe cechy różnią instytucje biurokratyczne od instytucji niebiurokratycznych. W instytucjach niebiurokratycznych uzależnienie jest dwustronne – władze organizacji mają określone uprawnienia w stosunku do jej członków, ale są wobec nich odpowiedzialne za swoją działalność¹⁹.

Podsumowanie

Przytoczone zbieżności obrazują aktualny aspekt prawny Policji, który wpisuje się w pogląd Maxa Webera na temat idealnego funkcjonowania biurokracji w zarządzaniu. Niemniej jednak w dorobku naukowym Webera zauważyć również można, że myśli naukowca znacznie szerzej wykraczały poza system biurokracji. Wzjęcie mocnego państwa odzwierciedlił w swojej pracy *Polityka jako zawód i powołanie*, gdzie wskazywał, że istota bycia państwem zawiera się w posiadaniu przez nie monopolu do legalnego używania siły. O podmiocie mówimy jako o państwie wtedy i tak długo, dopóki jego administracja jako jedyna utrzymuje prawo i monopol do legalnego używania siły oraz wymuszania przez użycie siły porządku²⁰. Zgodnie z myślą Webera, państwo stanowi

¹⁸ J.J. Wiatr, Socjologia wojska, Wyd. MON, Warszawa 1964, s. 29.

¹⁹ Tamże.

²⁰ M. Weber, *The Theory of Social and Economic Organization*, Collier Macmillan Publishers, New York 1964, s. 154.

źródło legitymacji wszelkiego legalnie wykorzystywanego przymusu, zaś jego instrumentami są organy Policji oraz wojska.

Reasumując powyższe rozważania, można jednoznacznie stwierdzić, że formacja policyjna należy do Weberowskiego typu instytucji o znamionach biurokratycznych w zarządzaniu.

Literatura

- [1] Andres S., *Maxa Webera olśnienia i pomyłki*, PWN, Warszawa 1992.
- [2] Dołhasz M., Fudaliński J., Kosala M., Smutek H., *Podstawy zarządzania, koncepcje – strategie – zastosowania*, PWN, Warszawa 2009.
- [3] Giddens A., *Socjologia*, PWN, Warszawa 2008.
- [4] Jaspers K., *Max Weber, Politiker-Forscher-Philosoph. 3. Auf.* Munchen 1958.
- [5] Marshall G., red., *Słownik Socjologii i nauk społecznych*, PWN, Warszawa 2008.
- [6] Penc J., *Oceny pracownicze a efektywność kierowania, Policja. Kwartalnik kadry kierowniczej Policji*, nr 4/2008.
- [7] Ritzer G., *Klasyczna teoria socjologiczna*, Zysk i S-ka Wydawnictwo, Poznań 2004.
- [8] *Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji*, Dz. U. 1990, nr 30, poz. 179.
- [9] Weber M., *Gospodarka i społeczeństwo – zarys socjologii rozumiejącej*, PWN, Warszawa 2002.
- [10] Weber M., *The Theory of Social and Economic Organization*, Collier Macmillan Publishers, New York 1964.
- [11] Wiatr J.J., *Socjologia wojska*, Wyd. MON, Warszawa 1964.